

ZEMANÍKOVÁ, Nadežda: BÚRANIE MÚROV. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2009. 246 s.

Hoci monografia germanistky Nadeždy Zemaníkovej *Búranie múrov* vyšla už koncom roka 2009, zaujímavou, aktuálnou a prínosnou ostáva i dnes. Toto konštatovanie sa dotýka slovenskej germanistiky a zároveň slovenskej literárnej vedy.

Autorka sa rozhodla spracovať obsahovo mimoriadne náročnú a inšpiratívnu tému, ktorá má v slovenskom kontexte novátorskejší charakter, preto si už jej zámer zaslúži určité uznanie. Interdisciplinárna monografia predstavuje doterajšiu vedeckú prácu N. Zemaníkovej, ktorá nemá len striktno literárny charakter, ale zahŕňa aj kultúrnohistorický, sociologický a psychologický výskum. Nadobúda tým schopnosť osloviť široké publikum a súčasne ponúka komplexne spracovaný obraz pozoruhodného obdobia nemeckej literatúry deväťdesiatych rokov – literatúry po páde Berlínskeho múru. Pád Berlínskeho múru – predelový moment európskych dejín – nespôsobil pády a búranie múrov iba v politike, ale aj v životoch samotných východných Nemcov po zániku NDR a zjednotení Nemecka. Literatúra totiž vypovedá aj o epoche, v ktorej vznikla. Ako tvrdí jeden z v monografii analyzovaných autorov Thomas Brussig: „*NDR mala svoj konkrétny interiér a v ňom kopu dobrých, dosiaľ zanedbávaných príbehov. A hoci je to čudné, práve tomu rozumejú všade na svete.*“

Autorka sa v monografii na vybraných príkladoch prozaických textov mladšej spisovateľskej generácie zameriava predovšetkým na obsahové a formálne momenty prítomnosti minulosti NDR a literárne podoby východného Nemecka po jeho zjednotení. Snaží sa pritom o zachytenie a charakterizovanie funkcie obrazov a približuje ich na základe vybraných textov v estetických, sociologických, psychologických a medziliterárnych súvislostiach.

Základný pilier autorkinho výskumu tvorí téza, že kultúra spomínania je zrkadlom prítomnosti a aktuálne skúsenosti a záujmy určujú spôsoby zaobchádzania s minulosťou. Tu sa otvárajú aj otázky týkajúce sa esteticko-sociálneho vzťahu spomienky a fikcie, relácie medzi literárnym obrazom minulosti a obrazmi oficiálnej pamäti, obrazu NDR retrospektívne konštruovaného literatúrou po roku 1989, intencie realizácie literárnych textov v kontexte zjednoteného Nemecka a účinku vytvoreného obrazu NDR, jeho vzťahu k formám kolektívneho spomínania a k dominantným tendenciám kultúrnej pamäti.

Dôležitú úlohu pre výskum predstavovali práce venujúce sa individuálnej a kolektívnej pamäti (komunikatívnej a kultúrnej) autorov Jana a Aleidy Assmannovcov. Rovnako podnetnými boli pre autorku monografie aj výsledky výskumu národnej a kolektívnej identity i generačno-špecifické výskumy východonemeckých spoločností. Za prínosné pri vnímaní dobového kontextu považujem aj prezentovanie vplyvu mediálneho prostredia a ekonomických podmienok.

Ďalší orientačný bod pre monografiu predstavovala téza naznačenia časového zlomu v polovici deväťdesiatych rokov. Tu autorka spozorovala značný nárast diel so skúmanou problematikou a obrat v estetických prístupoch k téme zjednotenia Nemecka. Zároveň čitateľovi ponúkla stručnú charakteristiku generácií spisovateľov, ako aj tematického spektra relevantných literárnych textov.

Je zrejmé, že výskum narazil aj na prekážky. Azda najspornejším, ako tvrdí aj samotná autorka, bolo hľadanie a problematickosť kritérií, podľa ktorých by mohla uskutočniť výber zo záplavy literárnych textov tohto obdobia, podobne ako aj širokého spektra tém a motívov, ktoré nebolo v rámci jednej monografie možné obsiahnuť. Rozhodla sa preto pre bližšie skúmanie zaujímavého a markantného javu: obratu k rôznym *podobám komickosti*. Spomínaný obrat predstavuje v monografii N. Zemaníkovej originálnu kapitolu. Na vybraných prozaických textoch detailne skúma jej funkčnosť, zdroje, formy a pôsobenie, zároveň sa snaží o zdôvodnenie tézy komického obratu. Ten autorka vníma najvýraznejšie najmä v textoch mladšej generácie autorov bývalej NDR, ktorí sa sústreďovali na tematizovanie minulosti alebo/aj reflektovali spoločenské zmeny po roku 1989. Za ústredný si autorka šikovne zvolila mimoriadne úspešný text Thomasa Brussiga *Hrdinovia ako my* (Helden wie wir, 1995), ktorý súčasne považovala za najpríznačnejší pre predstavenie tézy komického obratu. Z množstva primárnych textov bolo pravdepodobne veľmi náročné vybrať aj iné porovnateľné texty vhodné pre demonštráciu spomínanej tézy. Myslím však, že autorka mala vo výbere šťastnú ruku. Text Kerstin Henselovej *V Šlauchu* (Im Schlauch, 1993) a *Tanec pri kanáli* (Tanz am Kanal, 1994) a text Annett Gröschnerovej *Ruská zmrzlina* (Moskauer Eis, 2000) poskytli priestor pre podporu tézy komického obratu, ktorú v analýze primerane potvrdili. Texty generácie o niečo starších autorov Jensa Sparschuha *Izbová fontána* (Der Zimmersprinbrunnen : Ein Heimatroman, 1995) a Katje Lange – Müllerovej *Priskorá láska k zvieratám* (Verfrühte Tierliebe, 1995) sa zdali byť najadekvátnejším výberom pre komparáciu a kontextualizáciu.

Osobitnú pozornosť upiera autorka monografie na jeden z najreprezentatívnejších textov deväťdesiatych rokov *Obyčajné príbehy* (Simple Storys, 1998) od Inga Schulzeho. Ide o mimoriadne inovatívny román literárne spracúvajúci tému zjednotenia Nemecka. Autorkina pozornosť sa pritom neupriamuje len na samotnú tému, jej estetické spracovanie, ale skúma aj funkciu minimalizmu a multiperspektívnosti v tomto diele a ich úlohu v literárnej komunikácii, pričom sa venuje i odkazu na krátku formu epiky – short story.

Na záver možno iba konštatovať, že autorkin zámer zaoberať sa funkciou analyzovaných textov, ich úlohou v literárnej komunikácii a zodpovedať na otázku, či a aký podiel mali pri utváraní kultúrnej pamäti, sa naplnil. Nadežde Zemaníkovej sa podarilo zhromaždiť o tejto v slovenskom kontexte relatívne novej oblasti literatúry Nemecka množstvo cenných teoretických informácií. Monografia *Búranie múrov* predstavuje záslužnú prácu, ktorá znamená prínos tak ku komplexnejšiemu poznaniu obdobia, ako i jednotlivých autorov.

Paulína Šedíková Čuhová

Mgr. Paulína Šedíková Čuhová
Katedra germanistiky FF KU
Hrabovská cesta 1
034 01 Ružomberok
SR
e-mail: paulina.cuhova@gmail.com